

Nederlandse tekst (titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973).

RAAD VAN STATE, AFDELING ADMINISTRATIE.

A R R E S T

Nr. 92.957 van 2 februari 2001

A. 98.167/VIII-1995

Gemeenteraadsverkiezing van de stad Brussel

DE RAAD VAN STATE, VIIIE KAMER,

Gezien het op 7 december 2000 ingediende verzoekschrift, waarbij Carine FOCQUET de ongeldigverklaring vordert van de gemeenteraadsverkiezing die op 8 oktober 2000 te Brussel heeft plaatsgevonden;

Gezien het administratief dossier dat het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft ingediend;

Gelet op het bericht voorgeschreven bij artikel 5 van het koninklijk besluit van 15 juli 1956, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 16 september 1982, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 13 december 2000;

Gezien het verslag van Mevr. DAGNELIE, eerste auditeur-afdelingshoofd bij de Raad van State;

Gelet op de beschikking van 16 januari 2001, waarbij wordt bepaald dat de zaak voorkomt op de terechtzitting van 24 januari 2001;

Gelet op de kennisgeving aan de partijen van het verslag en van de beschikking tot vaststelling van de rechtsdag;

Gehoord het verslag van de heer GEUS, kamervoorzitter;

Gehoord de opmerkingen van Mr. Luc CAMBIER, advocaat, die voor verzoekster verschijnt;

Gehoord het eensluidend advies van Mevr. DAGNELIE, eerste auditeur-afdelingshoofd;

Gelet op titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

Overwegende dat verzoekster, uittredend gemeenteraadslid, zich kandidaat heeft gesteld bij de gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 op de lijst PSC-CVP, waar ze op de vierde plaats stond; dat zij bij die verkiezing volgens sommige kranten 533 voorkeurstemmen heeft behaald, waardoor zij gekozen had kunnen zijn; dat zij, volgens het door het hoofdbureau opgemaakte proces-verbaal van de opnemings- en algemene telling van de stemmen, slechts 291 naamstemmen heeft behaald, terwijl Chantal NOËL er in totaal 533 heeft behaald; dat bijgevolg Chantal NOËL gekozen is en verzoekster niet; dat verzoekster op 2 november 2000 een bezwaarschrift heeft ingediend bij het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat het bezwaarschrift op 28 november 2000 heeft afgewezen;

Overwegende dat verzoekster een eerste middel ontleent aan schending van artikel 149 van de Grondwet, van de artikelen 75, 76 en 76bis van de gemeentekieswet en van de algemene rechtsbeginselen, inzonderheid van het principe van het gewettigde vertrouwen van de burger; dat zij aanvoert dat op de website van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een PSC-lijst met vier kandidaten was vermeld, terwijl zulk een lijst niet bestond, alsook een PSC-CVP-lijst die overeenstemde met die waarop verzoekster zich kandidaat had gesteld; dat zij van oordeel is dat "iedereen die de genoemde website heeft bezocht, noodzakelijkerwijze op een dwaalspoor is gebracht door de verkeerde voorstelling en de opneming van een niet-bestaande PSC-lijst met vier kandidaten die bovendien niet op de PSC-CVP-lijst stonden"; dat zij aanvoert dat het Rechtscollege dat bezwaar ongegrond heeft verklaard op de grond dat het ging om een niet-officiële voorstelling van de lijsten die niet in de plaats kan worden gesteld van de voorstelling die door het hoofdbureau is opgemaakt, terwijl de aldus begane vergissing niet uitgaat van een persorgaan, maar van de overheid en meer bepaald van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering; dat zij uit het noodzakelijkerwijze officiële karakter van de voorstelling van de lijsten door die overheid afleidt dat "de verkeerde voorstelling, in het bijzonder ten opzichte van de lijst waarop verzoekster zich kandidaat heeft gesteld, de geldigheid van het verloop van de verkiezingen heeft aangetast, aangezien dat officiële karakter misleidend kon zijn voor de kiezer";

Overwegende dat op de eerste pagina van het webdocument http://www.elections.iris-net.be/news02_fr.cfm?axxcommune=71, waarin de door verzoekster gelaakte vergissing is begaan, vermeld stond dat het ging om "officieuze en gedeeltelijke informatie"; dat de personen die deze site hebben bezocht dus gewaarschuwd waren dat de gegeven inlichtingen niet

volledig betrouwbaar waren; dat een kiezer, gesteld dat hij door de verkeerde informatie op een dwaalspoor was gebracht, in het stemhokje wel had vastgesteld dat er geen PSC-lijst, maar wel een PSC-CVP-lijst bestond, zodat hij niet op een niet-bestaande lijst kon stemmen; dat, gelet op die omstandigheden, de bewering dat het verloop van de stemming is vervalst, helemaal niet gegrond is; dat verzoekster bovendien niet vermeldt op welke data de verkeerde informatie is verspreid, zodat onmogelijk kan worden nagegaan welke invloed die vergissing kan hebben gehad op een niet nader te bepalen deel van de kiezers; dat verzoekster op de terechtzitting voorts heeft toegegeven dat zij de voornoemde site niet had bezocht, hoewel zij behoorde tot degenen die als kandidaat bijzonder veel belang stelden in de samenstelling van de rivaliserende lijsten; dat het middel niet gegrond is;

Overwegende dat verzoekster een tweede middel ontleent aan schending van de artikelen 75, 76 en 76bis van de gemeentekieswet en aan schending van artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966; dat zij opmerkt dat "het rechtscollege het bezwaar van verzoekster dat de elektronische stemming niet daadwerkelijk gecontroleerd wordt en niet betrouwbaar is, heeft verworpen op de grond dat die manier van stemmen, die is ingesteld door de wetgever (wet van 11 april 1994), gecontroleerd wordt door deskundigen die worden aangewezen door de wetgevende macht"; dat verzoekster het volgende stelt :

" (...) de door de deskundigen-informatici uitgevoerde controle waarvan gewag gemaakt wordt, maakt enige toetsing door het Rechtscollege of door de Raad van State onmogelijk, wat in strijd is met de gemeentekieswet die bepaalt dat, in het kader van de bezwaarschriften, de betrokken administratieve rechtscolleges de stembiljetten moeten kunnen controleren, in voorkomend geval in aanwezigheid van de getuigen die krachtens artikel 23 van dezelfde gemeentekieswet zijn aangewezen;

Dat de manier waarop de deskundigen-informatici worden aangewezen, helemaal geen waarborg inhoudt voor de

betrouwbaarheid van de stem- en telverrichtingen, zoals verschillende instanties reeds hebben opgemerkt (beslissing van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, rechtsprekend in kort geding op 15 september 2000; UNESCO, uittreksel uit de brochure van de UNESCO, bijlage 5; Raad van State van het kanton Genève - stuk N1162 - A, bijlage 6).

Dat de omstandigheid dat de deskundigen benoemd worden door de wetgevende macht, helemaal niet bijdraagt tot het waarborgen van enige betrouwbaarheid van de elektronische stemming;

- a) De genoemde informatici kunnen in voorkomend geval alleen de bestanddelen van het computerprogramma beoordelen, maar kunnen de werking ervan tijdens de stemming en de stemopneming niet waarborgen.
- b) De onafhankelijkheid ten opzichte van de uitvoerende macht is slechts schijn. Artikel 2, § 2, van de wet van 11 april 1994 bepaalt immers dat de elektronische systemen voor het optellen van de stemmen en de verkiezingsprogrammatuur alleen mogen worden gebruikt als zij overeenstemmen met de door de Koning vastgestelde algemene goedkeuringsvoorwaarden. Voor het overige zijn de genoemde informatici in het kader van de uitoefening van hun taak gebonden door alle nuttige gegevens en inlichtingen die zij van het Ministerie van Binnenlandse Zaken krijgen.

Tot slot, zoals verzoekster heeft onderstreept, bevatte het administratief dossier dat zij bij het Rechtscollege heeft ingekeken, geen enkel expertiseverslag, van welke aard ook, dat van dat college van deskundigen uitging.

Mocht toevallig dat stuk inmiddels in de debatten zijn gebracht, houdt verzoekster zich natuurlijk het recht voor om haar bewijsvoering op dat punt aan te vullen";

dat verzoekster voorts opmerkt dat de inachtneming van de garanties voorgeschreven bij artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, dat rechtstreeks van toepassing is in het interne recht en dat boven de nationale wet staat, "inhoudt dat opnieuw met de hand moet worden gestemd, de enige manier van stemmen die daadwerkelijk kan worden gecontroleerd, inzonderheid door de beroepsinstanties"; dat verzoekster in bijkomende orde wil dat aan het

Arbitragehof de volgende prejudiciële vraag wordt gesteld
:

" Is de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming niet in strijd met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, juncto artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, voorzover die wet een geautomatiseerde stemming en stemopneming instelt waarbij de betrouwbaarheid van de stem- en telverrichtingen niet wordt gegarandeerd, aangezien de inhoud en het gebruik van de computerprogramma's vertrouwelijk zijn waardoor het onderzoeken van de regelmatigheid ervan, alsook het nazicht van de stembiljetten onmogelijk wordt, hoewel in de kieswet zelf staat dat die moeten kunnen worden onderzocht voor de administratieve rechtscolleges die met de berechting van geschillen inzake de gemeenteraadsverkiezingen belast zijn (artikel 75, derde lid, van de gemeentekieswet van 4 augustus 1932)";

Overwegende dat uit de uiteenzetting van het middel blijkt dat het geen enkel verband houdt met de artikelen 75, 76 en 76bis van de gemeentekieswet; dat het middel niet opgaat, voorzover het aan schending van die bepalingen wordt ontleend; dat artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966 en goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, als volgt luidt :

" Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld, zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen:

(...)

b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;

(...)"

Overwegende dat krachtens artikel 74bis van de gemeentekieswet "de verkiezingen (...) alleen ongeldig (kunnen) worden verklaard op grond van onregelmatigheden

die de zetelverdeling tussen de onderscheiden lijsten kunnen beïnvloeden"; dat verzoekster in het onderhavige geval geen enkel concreet gegeven naar voren brengt waaruit blijkt dat er bij de gemeenteraadsverkiezing van Brussel-Stad enige onregelmatigheid zou zijn voorgekomen en nog minder enige onregelmatigheid die de zetelverdeling tussen de lijsten zou kunnen hebben beïnvloed; dat het middel in het licht van het genoemde artikel 74bis niet ontvankelijk is;

Overwegende bovendien dat de algemene en abstracte kritiek van verzoekster slechts aansluit bij het genoemde artikel 25, b, voorzover zij aanvoert dat niet kan worden gegarandeerd dat de verkiezingen "betrouwbaar" zijn verlopen, aangezien de uitslag van de verkiezingen waarvoor de geautomatiseerde stemming is gebruikt, niet kan worden gecontroleerd; dat in dat verband moet worden onderzocht of de stukken die verzoekster tot staving van haar beroep heeft ingediend, relevant zijn; dat het verslag aan de Raad van State van het kanton Genève betrekking heeft op het stemmen via Internet en bijgevolg niets met het opgeworpen middel van doen heeft; dat de brochure die onder auspiciën van de UNESCO is uitgegeven niet over de Belgische wet gaat, maar geheel algemeen stelt dat "de procedures voor het tellen van de stemmen, het controleren en het meedelen van de uitslag en het bewaren van de officiële stukken veilig en billijk moeten zijn"; dat hierna zal worden onderzocht of de Belgische wetgever voor de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 aan die wensen tegemoet gekomen is; dat de beschikking van 15 september 2000, die is uitgesproken door de rechter die was aangewezen als vervanger van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, slechts een relatief gezag van gewijsde heeft; dat die beschikking helemaal niet bindend is voor de Raad van State; dat de Raad van State zich niet kan aansluiten bij de opgegeven redenen die bovendien niet de verantwoording van het dictum van de genoemde beschikking opleveren; dat

er volgens die beschikking "op het niveau van de rechts-schijn niet kan worden van uitgegaan dat zulk een college van deskundigen, dat is gekozen door de meerderheden binnen de wetgevende vergaderingen, onafhankelijk is van de huidige machthebbers", waaruit wordt opgemaakt dat "prima facie duidelijk blijkt dat de rechten die bij artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten worden gewaarborgd, onverenigbaar zijn met een systeem waarbij vergissingen en fraude alleen kunnen worden opgespoord door zij die op het ogenblik van de verkiezingen de staatsmacht in handen hebben en niet kunnen worden opgespoord door onafhankelijke instanties of personen"; dat de onafhankelijkheid van de leden van het college van deskundigen, genoemd in artikel 5bis van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, die in casu worden gekozen door de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat, de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap, namelijk democratisch gekozen wetgevende vergaderingen, aldus duidelijk op de helling wordt gezet; dat, indien die redenering wordt gevolgd, noodzakelijkerwijze de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van alle Belgische magistraten, die op de voordracht van de bevoegde minister en dus van de "huidige machthebber" door de Koning worden benoemd, zouden moeten worden aangevochten, wat onmogelijk is; dat geen enkel concreet gegeven wordt aangevoerd waaruit blijkt dat het college van deskundigen niet onafhankelijk is; dat het college van deskundigen daarentegen in zijn verslag over de verkiezingen van 13 juni 1999 (stukken 2-7/1 (Senaat) en 50-1/2 (Kamer)) een aantal kritische opmerkingen had gemaakt; dat artikel 5bis van de wet van 11 april 1994 naar aanleiding van één van die opmerkingen bij de wet van 12 augustus 2000 is gewijzigd; dat in het verslag van het college betreffende de verkiezingen van 8 oktober 2000 in dat verband het volgende staat:

" Het college verheugt zich erover dat niet langer bij wet wordt opgelegd dat de controlesoftware door het

ministerie van Binnenlandse Zaken ter beschikking moet worden gesteld. Enkel de verplichting voor het ministerie om alle gegevens, materiaal, inlichtingen en informatie aan de deskundigen ter beschikking te stellen voor het uitoefenen van hun controleopdracht, blijft bestaan. De huidige formulering van de wet beklemtoont hierdoor dat het college onafhankelijk zijn methode kan bepalen en zijn controlefunctie uitoefenen. Deze onafhankelijkheid wordt bovendien versterkt door het feit dat alle deskundigen, zonder uitzondering, zijn aangeduid met instemming van alle fracties vertegenwoordigd in de respectieve assemblees"(Stuk 0923/001 (Kamer) en 2-7/2 (Senaat), blz. 10);

dat op de bladzijden 37 tot 41 van dat verslag een opsomming staat van de verschillende verbeteringen die in de geautomatiseerde stemming zijn aangebracht op het stuk van de procedures en het gebruikte materiaal; dat bij die verbeteringen in het bijzonder moet worden gewezen op de mogelijkheid voor de kiezer om zelf de door hem uitgebrachte stem te controleren;

Overwegende dat het college van deskundigen vóór de verkiezingen van 8 oktober 2000 tests heeft uitgevoerd rond het uitbrengen van stemmen, het visualiseren van stemmen en het vergelijken van de uitslag met de uitgebrachte stemmen; dat is vastgesteld dat de stembureaus de inhoud van de magneetkaart tonen en niet een informatie die in het geheugen van de computer is opgeslagen; dat op de dag van de verkiezingen controles zijn uitgevoerd in verschillende stembureaus, waaronder bureau nr. 52 van de stad Brussel en in de totalisatiebureaus, waaronder dat van Brussel; dat het college de stemsoftware heeft getest en het volgende heeft vastgesteld :

" In alle gecontroleerde stembureaus werden kopies genomen van de diskettes met de stemsoftware. Deze kopies werden meegenomen voor verdere analyse. Hieruit is gebleken dat de uitvoeringscodes die werden gebruikt op de verkiezingsdag (...) identiek zijn aan deze gegenereerd tijdens de referentiecompilatie van 3 oktober en waarvan de broncode werd geanalyseerd door het college van deskundigen.

(...)

Ook werden één of meerdere referentiestemmen uitgebracht in elk van de stembureaus. Deze referentiestemmen werden gevisualiseerd op een andere PC dan deze waarop zij werden uitgebracht. Alle referentiestemmen werden correct gevisualiseerd" (verslag, blz. 50);

dat op dezelfde manier in alle gecontroleerde totalisatiebureaus kopies zijn genomen van de diskettes met de totalisatiesoftware en is vastgesteld dat de uitvoeringscodes van de totalisatiesoftware geheel identiek waren aan deze gegenereerd tijdens de referentiecompilatie van 3 oktober; dat het college na de verkiezingen nog andere controles heeft uitgevoerd waaruit gebleken is dat de lezer van de magneetkaarten niets verandert aan de inhoud van de kaarten die zich in de stembus bevinden; dat uit het verslag (blz. 60) tot slot blijkt dat men kan overgaan "tot een onafhankelijke hertelling door één voor één alle magneetkaarten uit de stembussen van een gemeente te visualiseren en manueel de stemmen te tellen"; dat het college van deskundigen tot het besluit is gekomen dat het "geen technische fouten (heeft) kunnen vaststellen in de geautomatiseerde stem- en stemopnemingssystemen die het gebruik en de goede werking ervan tijdens de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 belemmerden. Het geheel van de uitgevoerde controles laat toe het vertrouwen in het verloop van het elektronisch stemmen uit te spreken" en dat "de elektronische stemopneming via optische lezing, - dankzij de verbeteringen aangebracht sinds de vorige verkiezingen, betrouwbaar en volwassen is geworden" (verslag, blz. 67 en 68); dat de geautomatiseerde stemming bijgevolg in overeenstemming is met artikel 25, b, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten dat geen enkel specifieke manier van stemmen verbiedt;

Overwegende dat verzoekster, in verband met de prejudiciële vraag die zij wil laten stellen, de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet heeft aangevoerd voor het Rechtscollege; dat uit de bewoordingen van haar vraag bovendien niet blijkt dat de kiezers van Brussel-Stad anders zouden zijn behandeld; dat er geen grond is om de prejudiciële vraag te stellen,

B E S L U I T :

Enig artikel.

Het beroep wordt verworpen. De beslissing d.d. 28 november 2000 van het Rechtscollege van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt bevestigd. De gemeenteraadsverkiezing van 8 oktober 2000 te Brussel-Stad wordt geldig verklaard.

Aldus uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting, op twee februari tweeduizend en één door :

de Hr. GEUS, kamervoorzitter,
Mevr. DAURMONT, staatsraad,
Mevr. GEHLEN, staatsraad,
Mevr. HONDERMARCQ, griffier.

De Griffier,

De Voorzitter,

M.-Cl. HONDERMARCQ.

J.-Cl. GEUS.

VERTALING OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 63,
EERSTE LID, VAN DE WETTEN OP DE RAAD VAN STATE,
GECOÖRDINEERD OP 12 JANUARI 1973.